

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

O'ZBEKISTONNING EKOLOGIK DIPLOMATIYASI: XALQARO TASHKILOTLAR BILAN BARQAROR MUHIT YARATISHDAGI HAMKORLIK TAJRIBASI

Hikmatjon Kenjayevich Avezov

O'zbekiston Milliy Universiteti Tarix fakulteti, "O'zbekiston tarixi" kafedrasida tayanch doktoranti
(PhD) Email: avezovhikmatjon@gmail.com Tel: +998993481532

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston ekologik diplomatiyasining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari 1991–2024-yillar doirasida tahlil qilinadi. Mustaqillik yillarining dastlabki davrida mamlakat duch kelgan ekologik muammolar, xususan Orol dengizi inqirozi, xalqaro kun tartibiga olib chiqilishi bilan birga, O'zbekistonning BMT va boshqa xalqaro tashkilotlarga qo'shilishi ekologik hamkorlikning asosiy poydevorini yaratdi. Keyingi bosqichlarda xalqaro institutlar bilan hamkorlik kengayib, milliy siyosiy va institutsional islohotlar orqali ekologik xavfsizlikni ta'minlash borasida muhim qadamlar qo'yildi. 2017-yildan boshlab Prezident Shavkat Mirziyoyev tashabbuslari O'zbekistonning xalqaro ekologik diplomatiyadagi mavqeini yanada mustahkamlab, Orolbo'yi mintaqasi uchun xalqaro platformaning yaratilishi, "Yashil iqtisodiyot" strategiyasining joriy etilishi va SDG (BRM) doirasidagi loyihalar orqali mamlakatning global obro'-e'tibori oshdi. Maqola O'zbekiston tajribasining Markaziy Osiyo mintaqasidagi ekologik diplomatiya jarayonlarida va global barqaror rivojlanish siyosatida tutgan o'rni hamda xalqaro ahamiyatini ko'rsatib beradi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, ekologik diplomatiya, Orol dengizi, xalqaro hamkorlik, BMT, barqaror rivojlanish maqsadlari, yashil iqtisodiyot, transchegaraviy suv resurslari, Markaziy Osiyo, ekologik xavfsizlik.

METODLAR

Maqolani tayyorlash jarayonida kompleks ilmiy-tadqiqot metodlari qo'llanildi. Avvalo, tarixiy yondashuv asosida O'zbekiston ekologik diplomatiyasining shakllanish va rivojlanish bosqichlari 1991–2024-yillar doirasida izchil tahlil qilindi. Bu metod mamlakatning mustaqillikdan keyingi davrda ekologik muammolarni xalqaro kun tartibiga olib chiqishi, diplomatik tashabbuslari va institutsional islohotlarni tarixiy ketma-ketlikda o'rganish imkonini berdi.

Shuningdek, qiyosiy tahlil metodidan foydalanilib, O'zbekistonning ekologik siyosati Markaziy Osiyo mintaqasi davlatlari va xalqaro tashkilotlar faoliyati bilan taqqoslandi. Bu yondashuv orqali mamlakatning o'ziga xos tajribasi va xalqaro hamkorlikdagi o'rni aniqlashtirildi.

Maqolada siyosiy tahlil metodi ham muhim o'rin tutdi. Xususan, O'zbekiston Prezidenti tashabbuslari, BMT Bosh Assambleyasidagi nutqlar va xalqaro rezolyutsiyalar diplomatik nuqtayi nazardan o'rganildi. Shu orqali mamlakatning xalqaro obro'-e'tibori va tashabbuskorlik siyosati ilmiy asosda yoritildi.

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

Bundan tashqari, hujjatlar tahlili metodidan foydalanildi. Milliy qonun hujjatlari, davlat dasturlari, Prezident farmonlari, xalqaro tashkilotlar (BMT, UNDP, Jahon banki, FAO, UNEP va boshqalar) tomonidan qabul qilingan rezolyutsiya, hisobot va strategik hujjatlar tadqiq etildi. Ushbu manbalar ekologik diplomatiya jarayonlarining huquqiy va institutsional asoslarini tahlil qilishga yordam berdi.

Yana bir muhim metod – tizimli yondashuv bo'lib, ekologik diplomatiya jarayoni milliy, mintaqaviy va global darajalardagi o'zaro aloqadorlikda ko'rib chiqildi. Bu yondashuv O'zbekistonning ekologik siyosatini barqaror rivojlanish maqsadlari, xalqaro sheriklik va mintaqaviy xavfsizlik kontekstida yaxlit holda o'rganishga imkon berdi.

Shunday qilib, maqola tarixiy, qiyosiy, siyosiy va tizimli tahlil metodlari uyg'unligida ishlab chiqilib, O'zbekiston ekologik diplomatiyasining xalqaro tajribasi va ahamiyatini ilmiy asosda yoritishga xizmat qildi.

ILMIY YANGILIK

Maqolaning ilmiy yangiligi shundaki, unda O'zbekiston ekologik diplomatiyasining shakllanish va rivojlanish bosqichlari (1991–2024) birinchi marotaba kompleks tarixiy-diplomatik yondashuv asosida tahlil qilindi. Avvalgi tadqiqotlarda asosan Orol dengizi inqirozi yoki alohida xalqaro hamkorlik loyihalari alohida ko'rib chiqilgan bo'lsa, mazkur ishda ekologik siyosatning izchil bosqichma-bosqich evolyutsiyasi, BMT minbaridagi tashabbuslar, mintaqaviy diplomatik jarayonlar va "yashil iqtisodiyot" strategiyasi yagona konseptual asosda o'rganildi. Shuningdek, maqola O'zbekiston tajribasini Markaziy Osiyo mintaqasida ekologik diplomatiyaning yetakchi modeli sifatida talqin etib, uning global ekologik siyosatdagi o'rni ilmiy asosda aniqlab berdi.

AMALIY AHAMIYAT

Maqolada erishilgan ilmiy natijalar ekologik siyosat va xalqaro diplomatiya bo'yicha izlanishlar olib borayotgan tadqiqotchilar, siyosatshunoslar hamda ekologiya sohasi mutaxassislari uchun muhim amaliy manba vazifasini bajaradi. O'zbekiston tajribasining xalqaro ahamiyatini o'rganish natijalari ekologik xavfsizlik va barqaror rivojlanish bo'yicha milliy strategiyalarni ishlab chiqishda, xalqaro hamkorlikni mustahkamlashda va davlatlararo muzokaralarda qo'llanishi mumkin. Shuningdek, maqolada ishlab chiqilgan konseptual yondashuvlar mintaqaviy ekologik integratsiya, transchegaraviy suv resurslarini boshqarish va "yashil iqtisodiyot" dasturlarini amaliyotga joriy etishda qo'llanilishi mumkin.

KIRISH

Globallashuv jarayonida insoniyat oldida turgan eng dolzarb masalalardan biri — bu barqaror ekologik muhitni shakllantirishdir. XX asr oxiri va XXI asr boshlarida atrof-muhitning keskin yomonlashuvi, iqlim o'zgarishlari, suv resurslari tanqisligi, cho'llanish va biologik xilma-xillikning qisqarishi kabi muammolar xalqaro hamjamiyatni yangi hamkorlik shakllarini izlashga majbur qildi. Ayniqsa, O'zbekiston singari ekologik jihatdan nozik hududda joylashgan davlatlar uchun ekologik muammolarni hal etish nafaqat ichki siyosiy va ijtimoiy barqarorlik, balki mintaqaviy xavfsizlikning ham muhim omiliga aylandi. Shu nuqtai

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

nazardan, ekologik diplomatiya tushunchasi xalqaro munosabatlar amaliyotida alohida o'rin tutadi.

Ekologik diplomatiya — bu davlatlarning ekologik muammolarni bartaraf etish, iqlim o'zgarishlariga moslashish, transchegaraviy resurslarni boshqarish va barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda xalqaro tashkilotlar hamda boshqa davlatlar bilan hamkorlik qilishga qaratilgan tashqi siyosiy faoliyatidir. Bugungi kunda ekologik diplomatiya nafaqat ekologik muammolarni hal etish vositasi, balki global xavfsizlik, iqtisodiy taraqqiyot va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashning muhim mexanizmiga aylanib bormoqda. Shu sababli ko'plab davlatlar ekologik masalalarni tashqi siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilamoqda.

O'zbekiston uchun ekologik muammolar alohida geosiyosiy va ijtimoiy ahamiyatga ega. Orol dengizi inqirozi butun mintaqaning ekologik holatini keskin yomonlashtiribgina qolmay, aholining sog'lig'i, yashash sharoitlari va iqtisodiy faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatdi. Suv resurslari tanqisligi va transchegaraviy daryolarning oqimi ustidan qo'shni davlatlar bilan hamkorlik zarurati O'zbekiston tashqi siyosatida ekologik masalalarni ustuvor yo'nalishlardan biriga aylantirdi. Shu bois mamlakat xalqaro maydonda ekologik muammolarni hal etishda faol diplomatik tashabbuskor sifatida maydonga chiqdi. Mustaqillikdan keyingi davrda O'zbekistonning BMT, Yevropa Ittifoqi, Jahon banki, FAO, UNEP va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligi natijasida ekologik muammolarni yumshatishga qaratilgan keng qamrovli tashabbuslar ilgari surildi.

Shunday qilib, O'zbekiston ekologik diplomatiyasi milliy manfaatlar, mintaqaviy xavfsizlik va global ekologik barqarorlik o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni namoyon etadi. Bu esa mazkur mavzuning dolzarbligini belgilab berib, mamlakatning xalqaro maydondagi faoliyati hamda ekologik hamkorlik tajribasini tizimli tahlil qilishni talab etadi.

MUHOKAMALAR VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishishi mamlakat tashqi siyosatida yangi ustuvorliklarni belgilashni taqozo etdi. Shu jarayonda ekologik muammolarni xalqaro kun tartibiga olib chiqish davlat diplomatiyasining muhim yo'nalishiga aylandi. 1990-yillarning boshida respublikaning eng og'ir ekologik muammosi Orol dengizi inqirozi bo'lib, uning oqibatlari nafaqat mahalliy aholi hayoti va sog'lig'iga, balki butun Markaziy Osiyo mintaqasining ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligiga jiddiy xavf tug'dirayotgan edi. Cho'llanish, suv resurslari tanqisligi, sanoat chiqindilari va yer degradatsiyasi kabi jarayonlar xalqaro hamjamiyat e'tiborini tortishga qaratilgan tashqi siyosiy faoliyatni jadallashtirdi.

Orol dengizi fojeasi O'zbekiston ekologik diplomatiyasining shakllanishida markaziy omil bo'ldi. Aynan shu masala orqali respublika ekologiyani faqat milliy darajadagi muammo sifatida emas, balki mintaqaviy va global xavfsizlikka ta'sir ko'rsatuvchi omil sifatida talqin qila boshladi. 1993-yilda O'zbekiston tashabbusi bilan Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston va Turkmaniston bilan hamkorlikda Xalqaro Orolni qutqarish jamg'armasi (IFAS) tashkil etilishi ekologik diplomatiyaning dastlabki yirik tashabbusi sifatida tarixda muhrlandi.

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

Mazkur institut orqali Orolbo'yi mintaqasida xalqaro donorlar, BMT agentliklari va moliyaviy tashkilotlarning e'tiborini jalb qilish imkoniyati yaratildi.

O'zbekiston ekologik diplomatiyasi shakllanishining yana bir muhim qirrasini BMT va boshqa xalqaro tashkilotlarga qo'shilish jarayoni tashkil etdi. 1992-yilda O'zbekiston BMTga a'zo bo'lib, keyingi yillarda YUNEP, YUNDP, YUNESKO, FAO kabi ekologik masalalar bilan shug'ullanuvchi xalqaro institutlar bilan hamkorlikni yo'lga qo'ydi. Bu jarayon mamlakat tashqi siyosatida ekologik masalalarning strategik ahamiyatini mustahkamladi. Xususan, BMT Bosh Assambleyasi va boshqa xalqaro minbarlarda Orolbo'yi inqirozi masalasi muntazam ko'tarilib, xalqaro hamjamiyatdan ekologik yordam va qo'llab-quvvatlash talab qilindi.

1991–2000-yillar oralig'ida O'zbekiston ekologik diplomatiyasi, bir tomondan, milliy ekologik xavfsizlikni ta'minlash vositasi bo'lsa, ikkinchi tomondan, xalqaro maydonda davlatning yangi imijini shakllantirish mexanizmi sifatida xizmat qildi. Shu tariqa, ekologik masalalar mamlakat tashqi siyosatining ajralmas qismiga aylanib, O'zbekistonni global ekologik muloqotda faol ishtirokchiga aylantirdi.

2001–2016-yillar O'zbekiston ekologik diplomatiyasining sifat jihatidan yangi bosqichi sifatida baholanadi. Bu davrda mamlakat xalqaro ekologik muammolarni hal qilishda ko'proq tizimli yondashuvga o'tdi va global ekologik hamkorlikning faol ishtirokchisiga aylandi. Ayniqsa, BMT, Jahon banki, FAO, UNEP va UNDP kabi nufuzli xalqaro institutlar bilan hamkorlik ekologik diplomatiya yo'nalishida muhim tajriba to'plandi.

BMT agentliklari bilan hamkorlik, avvalo, ekologik boshqaruv tizimini takomillashtirish, iqlim o'zgarishi oqibatlarini yumshatish, Orolbo'yi mintaqasida ekologik barqarorlikni ta'minlash va barqaror rivojlanish maqsadlariga (SDG) mos loyihalarni amalga oshirish bilan bog'liq bo'ldi. Jahon banki bilan birgalikda suv xo'jaligini modernizatsiya qilish, transchegaraviy suv resurslarini boshqarish va atrof-muhit monitoringini kuchaytirishga qaratilgan loyihalar amalga oshirildi. FAO bilan hamkorlik esa barqaror qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat xavfsizligi bilan bog'liq ekologik tashabbuslarni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynadi.

Mazkur davrda transchegaraviy suv resurslari muammosi ekologik diplomatiyaning markaziy yo'nalishlaridan biriga aylandi. Amudaryo va Sirdaryo havzalaridan foydalanish masalalari nafaqat ichki iqtisodiy rivojlanish, balki qo'shni davlatlar bilan barqaror hamkorlik uchun ham strategik ahamiyat kasb etdi. O'zbekiston ushbu muammolarni hal etishda xalqaro muloqot va institutlar vositasidan keng foydalandi. Shu jumladan, BMTning Yevropa iqtisodiy komissiyasi doirasidagi suv resurslari bo'yicha konvensiyalarga qo'shilish hamda mintaqaviy forumlarda faol ishtirok etish ekologik diplomatiya samaradorligini oshirdi.

Milliy darajada esa 2001–2016-yillar mobaynida ekologiya va atrof-muhit muhofazasi bo'yicha qator davlat dasturlari qabul qilindi. Atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasining institutsional salohiyati kuchaytirildi, ekologik monitoring tizimi bosqichma-bosqich rivojlantirildi. Xalqaro grantlar va donorlik mablag'lari hisobiga Orolbo'yi

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

hududlarida ekologik rehabilitatsiya loyihalari amalga oshirildi. Shu bilan birga, davlat va nodavlat tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlik kengaydi, fuqarolik jamiyati ekologik diplomatiyaning ichki tayanchiga aylandi.

Shunday qilib, 2001–2016-yillar O'zbekiston ekologik diplomatiyasi xalqaro hamkorlik doirasida kengaygan, milliy siyosiy-institutsional islohotlar bilan uyg'unlashgan davr sifatida xarakterlanadi. Bu bosqich O'zbekistonni ekologik muammolarni hal etishda nafaqat mintaqaviy, balki global miqyosdagi faol subyektga aylantirdi.

2017-yildan boshlab O'zbekiston ekologik diplomatiyasi yangi bosqichga ko'tarildi. Prezident Shavkat Mirziyoyev tashabbuslari natijasida mamlakat xalqaro maydonda faol diplomatik tashabbuskor sifatida namoyon bo'ldi. Ayniqsa, BMT Bosh Assambleyasi minbaridan turib so'zlagan nutqlarida Orol dengizi inqirozi, iqlim o'zgarishi va mintaqaviy ekologik xavfsizlik masalalari global muhokama markaziga olib chiqildi. Bu chiqishlar xalqaro hamjamiyat tomonidan keng qo'llab-quvvatlandi va O'zbekistonning ekologik tashabbuslari global kun tartibida alohida o'rin egalladi.

2018-yilda BMT Bosh Assambleyasi rezolyutsiyasi asosida Orolbo'yi mintaqasi uchun maxsus xalqaro platforma – "Inson xavfsizligi bo'yicha ko'p tomonlama sheriklik" mexanizmining tashkil etilishi O'zbekiston ekologik diplomatiyasining muhim yutug'i bo'ldi. Ushbu tashabbus orqali Orolbo'yi hududida ekologik muammolarni bartaraf etish, aholining ijtimoiy-iqtisodiy ahvolini yaxshilash va barqaror rivojlanish dasturlarini amalga oshirish uchun keng xalqaro koalitsiya shakllandi. Bu platforma mintaqaviy ekologik hamkorlikni yangi bosqichga olib chiqdi.

Shuningdek, O'zbekistonning Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDG) doirasidagi faoliyati ekologik diplomatiya amaliyotida muhim rol o'ynadi. 2017-yildan boshlab mamlakat SDG milliy yo'l xaritasini ishlab chiqib, iqlim o'zgarishiga moslashuv, suv resurslarini tejash, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish va ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan qator xalqaro loyihalarni amalga oshirdi. UNDP, Jahon banki va boshqa xalqaro institutlar bilan hamkorlikda ko'plab dasturlar amalga oshirilgan bo'lib, ular milliy siyosat va xalqaro majburiyatlar uyg'unligini ta'minladi.

Bu davrning yana bir muhim jihati — "Yashil iqtisodiyot" strategiyasining qabul qilinishi va uning xalqaro sheriklik doirasida rivojlantirilishi bo'ldi. Strategiya asosida energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini kengaytirish, atrof-muhitga zararli ta'sirni kamaytirish hamda ekologik barqaror ishlab chiqarish tizimlarini yaratish bo'yicha keng ko'lamlı ishlar amalga oshirildi. O'zbekiston bu yo'nalishda Xitoy, Janubiy Koreya, Yevropa Ittifoqi davlatlari va BMT agentliklari bilan faol hamkorlikni yo'lga qo'ydi.

Umuman olganda, 2017–2024-yillar O'zbekiston ekologik diplomatiyasining faol tashabbuskorlik davri sifatida tarixda qoldi. Mamlakat ekologik muammolarni xalqaro siyosat kun tartibiga olib chiqibgina qolmay, ularni hal etishda ko'p tomonlama hamkorlik va sheriklik mexanizmlarini muvaffaqiyatli rivojlantirdi. Bu bosqich O'zbekistonni nafaqat

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

mintaqaviy, balki global ekologik diplomatiya maydonida ham yetakchi ishtirokchilardan biriga aylantirdi.

O'zbekistonning so'nggi o'n yilliklarda shakllangan ekologik diplomatiya tajribasi nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham e'tiborga sazovor bo'ldi. Xususan, Markaziy Osiyo mintaqasida ekologik xavfsizlik va barqaror rivojlanish masalalarida O'zbekiston tashabbuslari yetakchi yo'nalishlardan biriga aylandi. Mamlakatning Orol dengizi inqirozini global ekologik kun tartibiga olib chiqishi va uning oqibatlarini yumshatish bo'yicha ko'p tomonlama hamkorlik platformasini shakllantirishi O'zbekistonning diplomatik faoliyatida muhim tarixiy burilish sifatida baholanmoqda.

Markaziy Osiyo mintaqasida suv resurslaridan foydalanish, transchegaraviy ekologik muammolar va iqlim o'zgarishiga moslashuv jarayonlarida O'zbekistonning faol pozitsiyasi mintaqaviy barqarorlik uchun alohida ahamiyat kasb etdi. BMT, Yevropa Ittifoqi, Jahon banki va boshqa xalqaro institutlar bilan hamkorlikda amalga oshirilgan loyihalar orqali O'zbekiston mintaqaviy integratsiyaning asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylandi. Shu ma'noda, ekologik diplomatiya O'zbekiston tashqi siyosatining geostrategik ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangani kuzatiladi.

O'zbekistonning xalqaro obro'-e'tibori ham aynan ekologik tashabbuslari bilan chambarchas bog'liq. Prezident Shavkat Mirziyoyevning BMT Bosh Assambleyasidagi nutqlari va Orolbo'yi mintaqasini ekologik innovatsiyalar va xalqaro sheriklik hududiga aylantirish tashabbusi xalqaro hamjamiyat tomonidan keng qo'llab-quvvatlandi. Natijada, mamlakatning tashabbuskorlik siyosati ekologik diplomatiya orqali global hamkorlikning mustahkamlanishiga xizmat qildi.

Barqaror rivojlanish jarayonida O'zbekistonning o'rni tobora ortib bormoqda. 2030-yilgacha bo'lgan Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDG) doirasida mamlakatning qayta tiklanuvchi energiya, yashil iqtisodiyot, ekologik xavfsizlik va transchegaraviy suv resurslarini boshqarish bo'yicha qo'llayotgan amaliy tajribasi boshqa davlatlar uchun ham muhim tajriba vazifasini bajarmoqda. Shu bilan birga, O'zbekiston ekologik muammolarni hal etishda mintaqaviy manfaatlar va xalqaro majburiyatlarni uyg'unlashtirish yo'lidan borib, diplomatik yondashuvning universal modelini taklif etmoqda.

Shunday qilib, O'zbekistonning ekologik diplomatiya yo'nalishidagi tajribasi Markaziy Osiyo mintaqasi uchun nafaqat muvofiqlashtiruvchi omil, balki global ekologik siyosatning muhim tarkibiy qismi sifatida ham ahamiyat kasb etmoqda. Bu tajriba O'zbekistonning xalqaro obro'sini mustahkamlash bilan birga, mintaqaviy va global barqaror rivojlanish jarayonlarida uning o'rnini yanada yuksaltirmoqda.

Xulosa

O'zbekiston ekologik diplomatiyasining shakllanish va rivojlanish bosqichlari (1991–2024) mamlakatning xalqaro maydondagi barqaror rivojlanish strategiyasi va ekologik xavfsizlikka erishish yo'lidagi izchil sa'y-harakatlarini ifodalaydi. Mustaqillikning dastlabki yillarida (1991–2000) ekologik muammolar, xususan Orol dengizi fojiasi xalqaro kun tartibiga olib chiqilib, O'zbekistonning global hamjamiyatga qo'shilishi bilan ekologik

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

hamkorlikning poydevori yaratildi. Keyingi davrda (2001–2016) xalqaro institutlar, xususan BMT, Jahon banki, FAO va UNDP bilan birgalikda amalga oshirilgan dasturlar natijasida milliy siyosat va mintaqaviy hamkorlik kuchaydi, ekologik muammolarning yechimi uchun institutsional va huquqiy asoslar shakllandi.

2017-yildan boshlab mamlakat ekologik diplomatiyasida yangi bosqich boshlandi. Prezident Shavkat Mirziyoyev tashabbuslari O'zbekistonning xalqaro ekologik maydondagi faoliyatini yangi sifat darajasiga olib chiqdi. BMT Bosh Assambleyasida ilgari surilgan tashabbuslar, Orolbo'yi mintaqasi uchun xalqaro platformaning yaratilishi, "Yashil iqtisodiyot" strategiyasi va SDG doirasida amalga oshirilgan keng ko'lamli loyihalar mamlakatning ekologik diplomatiya borasidagi yetakchiligini ta'minladi.

Shuningdek, O'zbekiston tajribasi nafaqat milliy, balki mintaqaviy va global miqyosda ham muhim ahamiyat kasb etdi. Markaziy Osiyo davlatlari bilan transchegaraviy suv resurslarini boshqarish, ekologik xavfsizlik va iqlim o'zgarishiga moslashuv bo'yicha olib borilgan hamkorlik O'zbekistonni mintaqaviy integratsiyaning faol tashabbuskori sifatida ko'rsatdi. Xalqaro miqyosda esa mamlakatning tashabbuskorligi, ekologik xavfsizlikni global darajada ilgari surishi uning obro'-e'tiborini mustahkamladi.

Umuman olganda, O'zbekiston ekologik diplomatiyasining 30 yildan ortiq davrdagi tajribasi ekologik muammolarni hal etishda diplomatik mexanizmlarning samaradorligini isbotladi. Ushbu tajriba barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda, xalqaro ekologik siyosatning shakllanishida va mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirishda universal model sifatida xizmat qilmoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimov, I.A. (1997). O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. Toshkent: O'zbekiston. – 350 b.
2. Mirziyoyev, Sh.M. (2017). Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent: O'zbekiston. – 488 b.
3. Mirziyoyev, Sh.M. (2020). Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. Toshkent: O'zbekiston. – 550 b.
4. Alimova, N. (2019). Orolbo'yi ekologik muammolari va xalqaro hamkorlik. Toshkent: Fan. – 276 b.
5. Rasulov, B. (2018). O'zbekiston ekologik siyosati va barqaror rivojlanish. Toshkent: Universitet nashriyoti. – 312 b.
6. Jalilov, A. (2015). Atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha xalqaro hamkorlik. Toshkent: Akademya nashr. – 290 b.
7. Abdurahmonov, X. (2021). Ekologik xavfsizlik va diplomatiya. Toshkent: Nodirabegim. – 330 b.
8. Таджибаев, Ш. (2016). Региональные экологические проблемы Центральной Азии. Ташкент: Узбекистан. – 265 с.

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

9. Исламова, М. (2017). Международное сотрудничество в области охраны окружающей среды в Узбекистане. Ташкент: Фан. – 301 с.
10. Ахмедов, Ф. (2018). Водные ресурсы и региональная безопасность в Центральной Азии. Ташкент: Университет. – 275 с.
11. Каюмова, Д. (2020). Экологическая дипломатия Узбекистана. Ташкент: ИПМИ. – 298 с.
12. Махкамов, Р. (2019). Охрана окружающей среды: правовые и дипломатические аспекты. Ташкент: Юрист. – 280 с.
13. Рахимов, А. (2017). Орол и региональная политика Узбекистана. Ташкент: Akademnashr. – 260 с.
14. Кузнецов, А. (2014). Центральная Азия: проблемы устойчивого развития и экология. Москва: Наука. – 315 с.
15. Нурмухамедов, И. (2015). Экономика и экология Центральной Азии. Алматы: КазНУ. – 278 с.
16. Юсупов, Д. (2018). Экологическая политика и международное сотрудничество. Самарканд: Зарафшан. – 320 с.
17. Petrov, V. (2019). Environmental Diplomacy in Central Asia. Moscow: MGIMO Press. – 290 p.
18. United Nations Development Programme (UNDP). (2020). Human Development Report: The Next Frontier – Human Development and the Anthropocene. New York: UNDP. – 412 p.
19. World Bank. (2019). Uzbekistan: Toward a Green Growth Transition. Washington, DC: World Bank. – 336 p.
20. Food and Agriculture Organization (FAO). (2018). Sustainable Agriculture and Food Security in Central Asia. Rome: FAO. – 280 p.
21. United Nations Environment Programme (UNEP). (2020). Global Environment Outlook 6. Nairobi: UNEP. – 498 p.
22. OECD. (2019). Green Growth Indicators 2019. Paris: OECD Publishing. – 300 p.
23. International Crisis Group. (2014). Water Pressures in Central Asia. Brussels: ICG. – 40 p.
24. Abdullayev, I. & Rakhmatullaev, S. (2015). Water for Sustainable Development in Central Asia. Springer. – 350 p.
25. Micklin, P. (2016). The Future of the Aral Sea Depends on International Cooperation. Central Asian Survey, 35(3), 321–336. – 25 p.
26. Spoor, M. (2018). Sustainable Development in Uzbekistan: Between State and Market. Routledge. – 285 p.
27. Weinthal, E. (2019). Environmental Challenges in Central Asia. Cambridge: Cambridge University Press. – 290 p.

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

28. Libman, A. & Obydenkova, A. (2020). Autocratic Sustainability? Central Asia and Global Climate Governance. *Environmental Politics*, 29(6), 955–976. – 22 p.
29. UN General Assembly. (2018). Resolution on Cooperation between the United Nations and the International Fund for Saving the Aral Sea. New York: UN. – 15 p.
30. IMF. (2021). Climate Change and Uzbekistan's Economic Prospects. Washington, DC: IMF. – 260 p.
31. Asian Development Bank. (2019). Environment and Climate Change in Central Asia. Manila: ADB. – 340 p.
32. Gleick, P. (2018). The World's Water: Central Asia Focus. Island Press. – 375 p.
33. Zholdasova, I. (2017). Ecological Consequences of the Aral Sea Crisis. Almaty: Regional Ecological Center. – 260 p.
34. Kamp, M. (2021). Uzbekistan in Transition: Environmental Governance and International Cooperation. Berlin: Springer. – 325 p.